

SLOVENIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni predal 259, Ljubljana

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din,

Posamezne številke 1.50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, 31. januarja 1936.

Uprava: Kranj, Strossmajerjev trg št. 1.

Poštnočekovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifi.

Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju

Predstavniki tiskarne France Uhernik, Kranj.

Javna dela v Sloveniji

Nasledek sankcij.

Zaradi sankcij Zveze narodov zoper Italijo je bilo najbolj prizadeto slovensko lesno gospodarstvo. Saj je šlo okoli 80% našega lesa v Italijo. In od lesa v tej ali drugi obliki živi gotovo 9/10 prebivalstva v Sloveniji, če ne naravnost, pa posredno. Les je ne samo za lesno delavstvo, ampak tudi za slovenskega malega kmeta, kar je skoraj tisto, kakor slovenski kmet sploh, poglavitni, če ne edini denarni dohodek.

S skrbjo zasleduje zategadelj vsak Slovenec ta gospodarski polom pri nas. Jasno je, da nimamo moči, da se izognemo izvajanju sankcij. Pa če bi jo imeli — so tu še višji, četudi bolj daljni cilji, ki nam nalagajo, da se ob načelo sankcij ne moremo, ne smemo zaletavati. Pač pa je naša stvarna, resna naloga, da iščemo izhoda iz zagate in hkratu novih potov, ki bi nam po eni strani omogočili, da lažje prenesemo neposredno stisko, v katero so nas pahnila sankcije, po drugi pa nas pripravljajo za podobne bodoče stiske.

Kajti saj vendar nihče ne more resno misliti, da je prav ta stiska zadnja, ki nas je zadela. Kljub temu pa govore in delajo vsi tako, kakor da bi bila ta in sploh vsaka stiska zadnja, takoj za njo pa nastopi zlati vek, Indija Komandija.

V nedeljo dne 26. januarja t. l. je bilo v Ljubljani veliko zborovanje zaradi stiske v slovenskem lesnem gospodarstvu. Na njem je govoril tudi minister za gozde in rudnike Jančič, ki je omenil poleg drugega potrebo javnih del.

Potreba javnih del.

Za neposredno oblažitev stiske res ne vidimo drugega izhoda. Javna dela so potrebna, v Sloveniji še prav posebno potrebna. Ne samo zaradi sedanje zadrege, ampak ker je bila Slovenija v tem pogledu doslej prav posebno prikrajševana. Saj ni dobila vseh zadnjih 15 let v ta namen skoraj nič. Pač pa so se zlasti tudi z našim denarjem vršila javna dela drugod. Ne prosimo torej nobenega usmiljenja ali milosti, pač pa zahtevamo, da se nam da tisto, kar nam gre po pravici.

Katera javna dela so potrebna?

Ko so Marušič in nekateri jugoslovenci njegove baže osnovali dnevnik „Glas naroda“, se je ta uvedel v svoji prvi številki s tem, da se je „brez zamere“ ponorčeval iz Slovencev, češ da bi bili lahko dobili iz milijardnega investicijskega posojila za cesto Ljubljana — Zagreb 200 milijonov, če bi bili izvršeni za to cesto načrti.

„Glas naroda“ ni povedal, ker ni smel povedati, kdo je bil kriv, da ni bilo načrtov. Menda ne tisti, ki niso imeli pri celi stvari nobene besede. Pač pa tisti, katerih uradna dolžnost je bila, da se brigajo za razvoj javnih naprav, in da gledajo nekoliko dalje, ko do bližnjega kolozca.

Da se spet ne bo kdo izgovarjal, da javnih del ni zato, ker ni načrtov, sestavljamo mi tu takoj načrt najnujnejših del, tistih in takih del, ki bi jih bili morali že davno dobiti. Stro-

kovnjakom ne bo težko, načrte izdelati tehnično, samo poveri naj se jim ta naloga. Če bo dobra volja, bodo lahko čez nekaj mesecev zapeli krampi in lopate in zazvenela kladiiva. Če pa te dobre volje ne bo . . . no, pa za zdaj ne maramo prehitovati!

Neodložljive so zlasti tele železniške zveze:

1. Rogatec — Brežice — Novo mesto 100 milijonov;

2. Št. Janž — Sevnica 37 milijonov;

3. Kočevje — sušaska proga okoli 80 milijonov.

Nadalje ceste:

1. razširitev in moderniziranje ceste Ljubljana — Sušak 90 milijonov;

2. Asfaltiranje in modernizacija ceste Bled — Kranj — Grosuplje — Brežice 175 milijonov;

3. navadna gramozna cesta Kamnik — Luče 8 milijonov;

4. asfaltiranje ozir. tlakovanje ceste avstrijska drž. meja — Maribor — Ljubljana 125 milijonov;

5. nova zasavska cesta Ljubljana — Brežice 7 milijonov;

6. nova cesta iz Maribora v Prekmurje z mostovi čez Muro 25 milijonov.

Neodložljiva je tudi regulacija nekaterih rek v Sloveniji, saj nam delajo leto za letom povodnji velikansko škodo in prebivalci nekaterih dolin so zaradi tega že popolnoma obubožali. Takoj je zlasti treba začeti z regulacijo:

1. Save, kar bi stalo 40 milijonov;

2. Drave, kar bi stalo 50 milijonov;

3. Mure, kar bi stalo 30 milijonov;

4. Savinje, kar bi stalo 50 milijonov;

5. Sotle, kar bi stalo 15 milijonov;

6. Sore, kar bi stalo 10 milijonov;

Z občnega zbora „Narodne galerije“

V soboto, 25. prosinca t. l. je bil skoraj po dveh letih spet občni zbor društva „Narodna galerija“ v Ljubljani; predzadnji občni zbor se je sestal namreč 14. vel. travna l. 1934. Ker je „Nar. galerija“ eden izmed vrhovnih slov. kult. zavodov, je potrebno, da poročamo o tem občnem zboru.

Predsednik D. Fr Windischer je odprl občni zbor ter je v daljšem govoru poudarjal, da je „Narodna galerija“ v osnovah dovršena ter da bomo imeli Slovenci, ko bo ustanovljena še Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, se slednjo, z vseučiliščem ter „Narodno galerijo“ svoj kulturni Triglav. Predsednik dr. Windischer, ki je sam ter dandanes menda edini zasebni in nenavadno radodarni podpornik „Narodne galerije“, je poudaril, da je „Narodna galerija“ last vsega ljudstva, da je treba zanimanje zanjo zvesti v vse ljudske plasti, da mora biti hram umetnosti, ki bodi trajno v živju dotiki z življenjem, pa visoko nad trenjem vsakdanjosti. Klical je premožne ljudi, ki naj bi se z denarnimi prispevki spominjali „Nar. galerije“, ki popolnoma pogreša zasebnih darovalcev. Sredstva, s katerimi razpolaga „Nar. galerija“, ki je ponos vse Slovenije, so skromna. Iz javnih virov dobi le dobro toliko kot zneske režije. Treba bi bilo, da postane vsak premožnejši človek med nami vsaj ustanovnik „Narodne galerije“, ko znaša ustanovna le 500 dinarjev enkrat za vselej. Predsednik dr. Windischer je dejal, da je treba skrbeti tudi za žive umetnike, ker brez njih ni slovenske sodobne umetnosti ter da je treba misliti na to, da bo sezidano v Ljubljani novo moderno poslopje za umet. razstave, ker Jakopičev paviljon ne zadostuje več potrebam.

Tajnik vseuč. prof. dr. Iz. Cankar je poročal, da je od zadnjega obč. zbora bilo 5540 obiskovalcev v dneh, ko ni vstopnine in 345 obiskovalcev ki so ogledali posamič „Nar. ga-

lerijo ter plačali vstopnino. V „Nar. gal.“ so predavali o razstavljenih umetninah itd. mons. V. Steska, dr. Marolt, dr. Ložar in dr. Fr. Stele. „Nar. gal.“ je priredila od zadnjega obč. zbora 4 moderne umet. razstave. Namen je imela prirediti tudi večjo zgodovinsko razstavo slovenskih umetnikov iz 17. stoletja, ki se ni dala napraviti. Tudi posebno razstavo del bratov Janeza in Jurija Šubica je mislila prirediti in je upanje, da se ji to vendarle posreči. V „Nar. gal.“ je sedaj obešenih 258 slik ter je razstavljenih 70 kipov in 118 grafičnih listov zraven 50 odlitkov po antičnih plastikah. Banska uprava in ljublj. mestna občina sta darovala vsaka večje število sodobnih umetnin, preds. „Nar. gal.“ dr. Windischer je pa kupil in daroval celo zbirko risb Franceta Kavčiča, ki so bile prej lastnina dunajske Akademije gotike, umetnosti, in pa gotski krilni altarij, zraven pa še več kipov in slik. Župnišče v Šmarju na Dol. je dalo „Nar. gal.“, da obesi v svojih prostorih 10 slik (med njimi znamenito „Križanje“ iz renesančne dobe), župnišče v Mokronogu 3 umetnine prav tako, dr. Windischer pa 3 kipe. Dve Mencingerjevi sliki iz grajske kapele v Goričanah bo morala „Nar. gal.“ vrniti ljublj. knezoškof. ordinariatu, veličastnega Mencingerjevega Sv. Frančiška bo pa obdržala ter dala napraviti za strop omenjene grajske kapele na svoje stroške kopijo. „Nar. gal.“ ima namen za svojo gotsko sobo sneti več gotških fresk, vendar pa kljub temu ne bo gotski oddelek niti približno mogel podati slovenske gotike, zaradi česar si bo treba pomagati s fotografijami slovenskih gotških umetnin, da bo gotski oddelek imel kaj pomena. Dr. Cankar je poudarjal, da je Ljubljani nujno potreben nov razstavn paviljon, če naj se slovenska sodobna umetnost prav razvija. Z novim razstav. paviljonom pa bi morala biti združena tudi stalna prodajalna umetnin. Potrebna je pa tudi posebna

slovenska moderna galerija, kajti v „Nar. galeriji“ doslej zadostuje le baročna dvorana, gotična in grafična pa gotovo ne, kajti sedanji prostori „Nar. gal.“ postajajo pretesni.

Blagajniško poročilo rav. Pretnarja je bilo podano od novega leta 1934 do konca leta 1935. Ta čas je imela „Nar. gal.“ dohodkov 295126.95 Din, izdatkov pa 268173.22 Din. Ustanovnine je bilo v 2 letih le 1000 Din, udnina je znesla za 2 leti le 12.487 Din, darila in volila 25227.25 Din, vstopnina in katalogi 3528.75 Din. Banska uprava v Ljubljani je izplačala od 1. I. 1934 do 31. XII. 1935 Din 121000, mestna občina je izplačala v tistem času 65000 Din, mestna občina mariborska pa 5000 Din.

Za predsednika je bil izvoljen dr. Fr. Windischer, v odbor pa dr. Cankar, Fr. Pretnar, M. Stern, dr. Stele, dr. Marolt, dr. Fr. Lukman, dr. Kimovec, dr. Ložar, A. G. Kos, dr. Gradnik in S. Šantel, na kar je bil občni zbor končan.

Pripomniti pa moramo, da je ljublj. banska uprava postavila za l. 1934 kot prispevek za „Nar. galerijo“ znesek 50.000 Din, za l. 1935 pa tudi 50.000 Din, izbrisala je iz l. 1934 cel znesek, iz l. 1935 pa do 31. XII. 1935 le 34.000 Din, razliko med 84.000 Din in 121.000 Din torej 37.000 Din pa je prejela „Nar. gal.“ v začetku l. 1934 še iz starega proračuna za l. 1935. Mestna občina ljubljanska je postavila za „Nar. gal.“ l. 1934 v proračun 50.000 Din izplačala je pa le 25.000 Din, za leto 1935 je bilo za „Nar. gal.“ v proračunu samo 40.000 Din, izplačanih je pa bilo do konca l. 1935 le 20.000 Din. Samo osebni izdatki znašajo pri „Nar. gal.“ letno nad 41.000 Din, zraven tega pa mora „Nar. gal.“ vzdrževati poslopje „Narodne doma“ in plačevati vse davke od njega, tako da jo stanejo prostori desetkrat toliko kot „Ljubljanskega Sokola“, ki ima v porabi pritlične prostore te palače in je imel „Sokol“ plačevati le 2400 Din najemnine na leto.

Država za „Narodno galerijo“ ni prispevala ničesar.

7. Dravinje, kar bi stalo 18 milijonov;
8. Pesnice, kar bi stalo 12 milijonov;
9. Mislinje, kar bi stalo 1 milijon;
10. Meže, kar bi stalo 2 milijona.

Prav tako se ne sme odlašati še nadalje ureditve Ljubljanskega barja in poglobitve ljubljanske struge, kar bi stalo 50 milijonov.

Nič manj neodložljiva je elektrifikacija Dolenjske, ki bi veljala 10 milijonov, pa seveda tudi spodnje Štajerske, ker je postavila Fala daljnovod samo do Maribora, Ptuja, Ormoža in Murske Sobote in do Trbovelj, na deželi pa ni skoraj nikjer električne energije. To podoželje, pa tudi ono v Prekmurju naj bi se elektrificiralo, kar bi veljalo najmanj 60 milijonov.

Takoj je treba zidati tudi nekaj stavb, zlasti:

1. Bolnišnico v Ljubljani. Znano je, da je sedanja bolnišnica zaradi prenatrpanosti prava okuževalnica in da umre vsako leto zaradi tega precejšnje število bolnikov, ki so prišli iskat zdravja, pa našli smrt. Sicer se je pa o tem že toliko pisalo, da je danes res vsaka beseda odveč, razen tiste, ki zahteva takojšnjo zidavo. Bolnišnica, ki bi vsaj za silo zadoščala potrebam in zahtevam, bi veljala 80 milijonov.

2. Prav tako so potrebne bolnišnice v Mariboru, Celju, Kranju, na Jesenicah, ki bi veljale v najskromnejšem obsegu do 50 milijonov.

3. Slovenske vseučilišče še vedno gostuje, po 17 letih še zmerom nima lastne strehe. Mislimo, da je komaj potrebno omenjati, da tako gostanje po vseh mogočih stvareh ne samo škoduje ugledu zavoda, ampak tudi ovira znanstveno delo in studij na njem. Za vseučilišče je potrebno vsaj 150 milijonov.

4. Poslopje glavne postaje v Ljubljani je še zmerom tisto, ki je bilo zidano v Avstriji pred pičlimi sto leti. Danes je bolj v napotje povečanemu prometu, kakor da bi ga pospeševalo. Novo postajo bi bilo treba torej nenadoma postaviti in hkratu takoj začeti s pogreznitvijo proge. To bi stalo najmanj 80 milijonov.

5. Prav tako je neodložljiva stavba za sodne urade v Celju, ki bi stala najmanj 10 milijonov dinarjev.

Skupaj bi torej rabila Slovenija najmanj 1408 milijonov dinarjev za javna dela, da bi dobila to, kar ji po pravici gre.

Denar za javna dela je že tu.

Seveda bo vsakdo vprašal, kje in odkod vzeti denar za ta dela.

Tu imamo pa precej preprosto sredstvo, priti do denarja. Namreč to, da se porabi za ta javna dela tisti denar, ki ga Slovenija plačuje v Belgrad, pa ne dobiva nazaj.

V svojih sestavkih o obremenitvi Slovenije smo natančno s številkami obrazložili, da plačuje Slovenija okoli 650 milijonov več v osrednje blagajne, kakor dobiva nazaj, oziroma kakor stane vsa naša uprava z vsemi rednimi in izrednimi izdatki.

Ni treba torej drugega, kakor da ostane ves ta denar doma. Res v enem letu ne bi mogli s tem prebitkom izvršiti vseh teh naštetih javnih del. Sicer pa tega tudi treba ni. Dela bi bilo dovolj za dve do tri leta. V dveh in pol letih, ali v najslabšem primeru v treh letih pa bi lahko opravili in napravili vsa zgoraj naštetja javna dela, ne da bi bilo treba najemati posojila, zgolj z denarjem iz naših davkov.

Zoper osnove naše kulture

I.

V predzadnji številka smo poročali, da Ljubljanska „Zveza kulturnih društev“, ki je v rokah pripadnikov bivše JNS (njen sedanji predsednik je prof. Jeran, prejšnji je bil pa dr. Albert Kramer), ni hotela podpisati spomenice, ki so jo poslale najvažnejše slovenske kulturne in gospodarske organizacije v Belgrad zoper drž. monopol šolskih knjig in zoper izrivanje slovenščine iz naših šol. To je dejstvo, ki bo ostalo zapisano v slovenski zgodovini.

„Zveza kulturnih društev“ je, ko je prišla vest v javnost, odgovorila v „Jutru“ 22. I. t. l. da je njen odbor razpravljal o načrtu omenjene spomenice ter da je predsedniku akcijskega odbora zoper monopolizacijo šolskih knjig sporočila pismo, da ne odobrava načrta spomenice rekoč:

„Zveza kult. društev je nasprotna monopolizaciji šolskih učbenikov, ki bi mogla škodovati našemu gospodarstvu in je nasprotna tudi vsem ukrepom, ki bi mogli maliti slovenski jezik. Predloženega načrta spomenice pa ne odobrava iz sledečega razloga: Misli, da je spomenica v svoji sestavi pogrešena, ker meša gospodarske, pedagoške, narodno-kulturne in politične razloge, ki jih je treba strogo ločiti. Na ta način se lahko ograža smoter vse akcije. ZKD bo v ostalem rada sodelovala pri vsaki intervenciji, ki ima namen opozoriti merodajne kroge kr. vlade na potrebo revizije zakona o učbenikih in na potrebo vsake odredbe, s katero se hoče praktično izvesti monopolizacija šolskih knjig.“

Tako se dobesedno glasi pismo Zveze kult. dr., kakor ga je priobčila v „Jutru“.

Nas in z nami vse količkaj misleče Slovence pa „razlogi“ „Zveze kult. društev“, da ni podpisala spomenice, kakor jo je 23 najvažnejših slovenskih kulturnih in gospodarskih organizacij — niso prav nič presenetili. Glavni namen je bil dosežeti: Ljublj. „Zveze kult. društev“ ni med navedenimi, ki hočejo imeti v Sloveniji slovenske šole ter ne dovoljujejo „stapljanja“ slovenstva. „Zveza kult. društev“ se pa moti, če misli, da je „volk sit in koza cela“. „Mešanje gospodarskih, pedagoških, narodnostno-kulturnih in političnih razlogov“, ki „Zvezi kult. dr.“ v spomenici ni všeč je za tistega, ki hoče ohraniti slovenski jezik v šolah, neizogibno potrebno. Prav popolnoma narodno-kulturna je zahteva glede jezika v šolah in popolnoma politična je zahteva po veljavi slovenščine v slovenskih šolah. Brez slovenskih šolskih knjig in brez posebne uprave slovenskih šol ne morejo biti šole v Sloveniji slovenske. Najosnovnejše pedagoško načelo pa je, da se mladina vzgojuje v materinskem jeziku, pri nas tedaj v slovenskem jeziku. Slovenstvo v šolah nima z gospodarstvom opravka in če bi tudi ne bil uveden monopol šolskih knjig, bi iz naših šol še vedno bilo lahko izpodrivati slovenski jezik z učnimi načrti. „Zveza kult. društev“ vsaj proti koncu svojega pisma pove naravnost, da bi sodelovala pri vsaki intervenciji zoper odredbo, s katero se hoče izvesti monopolizacija šolskih knjig. Torej je „Zveza kult. društev“ le če

ravno drugače ne bi bilo mogoče, zoper monopolizacijo, ni pa zoper izpodrivanje slovenščine v slovenskih šolah! Zoper monopol so tudi belgrajski trgovci s knjigami in založniki, med njimi tudi Geza Kohn, naj se torej postavi Ljublj. „Zveza kult. dr.“ skupaj v vrsto z g. Gezo Kohnom, slovenske ljudi naj pa pusti v miru!

Ali poznajo vodniki Ljublj. „Zveze kult. društev“ tisti osnutek načrta za šolske knjige, ki ne pozna nobene razlike med slovenskim in drugim ozemljem ter ne priznava slovenščini več samostojne slovniške opredeljenosti ter govori le o enem jeziku in eni književnosti? In razpisa iz l. 1935, ki terja enotne knjige za vso državo, torej take v Sloveniji kot ob Vardarju? In vse to je „Zvezi kult. društev“ prav, samo da naj bi jih tiskala, če mogoče tudi kakšna tiskarna, ki je njej blizu.

Ljublj. „Zveza kult. društev“, ki je med manjšimi prosvetnimi organizacijami v Sloveniji, stoji sama med slovenskim ljudstvom s svojo modrostjo. „Separatistična“ gotovo ni in ne bo. Ostala je tam, kjer je bila, in bo, nacionalne miselnosti in prepričanja JNS. Nam je to prav!

II.

Še bolj jasno je pa povedal znani „Pohod“ dne 20. prosinca t. l. svoje stališče glede slovenskih šolskih knjig. „Pohod“ je glasilo nacionalistov, veljakov rajne JNS. „Pohod“ pa piše, ko se zaletuje v Ljublj. obč. svet, ki je nastopil zoper razpis enotnih šolskih knjig v celi državi, takole:

„Kje bi bil že slovenski jezik, če bi bil njegov obstoj odvisen od šolskih knjig. Kaj pa

tistih 1000 let, ko ni bilo ne šol, ne knjig, pa je slovenski jezik vkljub temu živel! ...“

„Do osvobođenja, ki ga je prinesla Jugoslavija, sploh ni bilo slovenskih srednjih šol, pa je slovenski jezik živel in se razvijal in nam je dal celo dolgo vrsto mož od Prešerna do Cankarja. Pa ni bilo toliko vzdihovanja! ...“

„Taki mladi narodni odrešeniki mislijo, da si bodo priborili bogve kake zasluge, če se bore za slovenske narodne pravice tam, kjer ni treba“ itd. itd.

To vse in še več podobnega je bilo napisano l. 1936 po Kristusovem rojstvu v jeziku, ki je čeprav ne čisto pravilen, pa vendar slovenski!! Mi to pisanje „Pohoda“ ponatiskujemo le za to, da ne bo ostalo pozabljeno. Čemu zahtevajo n. pr. koroški Slovenci slovenski pouk za svoje otroke? Včasih je tudi „Pohod“, ki je glasilo jugoslovenskih nacionalistov, udaril po ponemčevalnicah na Koroškem. Tako kot „Pohod“ je pisal trški „Štajer“ pred svetovno vojno, ki je trdil, da so Slovincem potrebne nemške šole, to pa zato, da se bodo nalezli boljše izobrazbe, ni pa pisal, da v slovenskih šolah ni treba slovenskih učnih knjig! Pri nas ve vsak otrok, koliko ozemlja smo Slovenci izgubili na Koroškem zaradi tega, ker so šole ponemčili tako, da so uvažali nemški pouk po nemških, torej neslovenskih učnih knjigah. Do danes odločuje glede pouka v šolah jezik v učnih knjigah, ne pa klopi ali šolska tabla. Ali bi mogoče „Pohod“ rad videl, da bi na Koroškem in na Primorskem sploh nikoli več ne bilo v šolah, namenjenih za slovensko ljudstvo, slovenskih učnih knjig? Če si lahko primorski in koroški Slovenci ohranijo slovenski jezik brez slovenskih šolskih knjig in brez slovenskega pouka, potem so šolske razmere na Primorskem in na Koroškem popolnoma dobre. O jugoslovenski nacionalizem!

Če Slovenci tistih „Pohodovih“ 1000 let, ko še ni bilo šol, niso izgubili svojega jezika, ga niso izgubili za to, ker niso hodili v šole, kjer bi jih pripravili s podukom v tujem jeziku ob njih jezik. „Pohod“ morda ne ve, koliko slovenskih talentov smo izgubili tiste čase, ko je živel Prešeren, in so bile šole še nemške. Ob Cankarjevih časih pa sicer niso bile srednje šole pri nas čisto slovenske, slovenščina pa je imela na njih vseeno svoj prostor. Mi sami, slovenska pokr. vlada v Ljubljani je pa poslovenila takoj po svetovni vojni vsa šolstva v Sloveniji in nima za to nihče drugi zaslug. Wilsonov nastop na koncu vojne in svetovna demokracija je pa dala svobodo malim narodom — Slovincem po nesreči prav čudno — pa nihče drugi. Gotovo pa ne kakšni nacionalisti „Pohodove vrste“.

III.

Nerodno nam je pri sreči, ko moramo pobijati take modrosti kot jih oznanja ljubljanska „Zveza kult. društev“ in pa zlasti „Pohod“.

Slovensko občestvo bo živelo naprej vkljub podobnim prikaznim med nami, saj se te izključujejo s takšnimi stvarmi same iz slovenske skupnosti.

Vse rodovine na slovenskih tleh, ki imajo in skrbje za svoje otroke in jim je na tem, da bi se njih otroci v šolah res izobrazili in se jeze dan za dnevom že nad sedanjimi šolskimi knjigami, se morajo n. pr. učiti otroci nemščine po srbskih knjigah pa naj si zapišejo na vrata cimate iz zgoraj navedenega pisma „Zveze kult. društev“ v Ljubljani in iz „Pohoda“. To pa zato, da jih ne bodo pozabili, tudi ne v prihodnjosti, v časih, ki prihajajo z vso gotovostjo.

Opombe k občnemu zboru „Narodne galerije“ z dne 25. I. t. l.

Na angelsko nedeljo l. 1918 je bil sestavljen oklic za ustanovitev slovenske „Narodne galerije“ v Ljubljani. Ta oklic pravi, da gre za postavitev neminljivega spomenika slovenstva. Na ustanovnem obč. zboru slovenske „Narodne galerije“ je eden izmed ustanoviteljev nastanek in potrebo „Narodne galerije“ utemeljeval s slovenskim kulturnim načelom, s čistim slovenstvom, s čisto slovensko duhovnostjo. Slovenska „Narodna galerija“ je bila ustanovljena kot svobodna organizacija, kot svobodno društvo, v katerem naj odločajo le taki ljudje, ki imajo s slovensko umetnostjo resničen stik in zvezo, se zavedajo slovenstva ter jim je slovenska umetnost srčna in umska potreba.

V slovenski „Narodni galeriji“ so bila v teku let različna nasprotstva, bili so časi, ko so tudi nekateri ubežniki hoteli slovenski značaj slov. „Narodne galerije“ zabrisati ter spraviti vanjo tudi dela drugih kot slovenskih rok, čeprav so določala pravila, da je „Narodna galerija“ le zbirka del umetnikov slovenskega pokolenja in tistih umetnikov, ki so stali v zvezi s slovensko umetnostjo ali pa so vplivali nanjo.

Slov. „Narodna galerija“ se je razširjala in dobila po zaslugi slovenskih ljudi in ne kakšnih oblastnikov tudi streho.

Leta 1934, ko je bila leto poprej „Narodna galerija“ ravno na novo prirejena in ko je bil prepadli režim najhujši, se je spravi prejšnji režim tudi nad slovensko „Narod. galerijo“. Kakor so govorili, so ji hoteli postaviti komisarja, kakor so ga postavili po razpustu n. pr. ljub. „Prosvetni zvezi“ in kot so razpuščali druga slovenska društva.

Naposled sta pa takratni ban dr. Marušič in takratni ljublj. župan dr. Puc poslala v slovensko „Narodno galerijo“ vsak po dva svoja zastopnika. S tem je bilo načelo svobodne slovenske institucije prelomljeno. Spomenica zoper to leži v arhivu „Narodne galerije“, vsaj izročena je bila za ta arhiv. Občni zbor „Narodne galerije“ dne 14. 5. 1934 je pa mogel svobodno voliti izmed 11 odbornikov le 5 odbornikov.

Prejšnji polit. režim je prepadel, z njim so šli tudi njegovi predstavitelji v Sloveniji. Za-

stopnika bivšega župana ljublj. dr. Puca sta takoj odložila svoja mandata v „Narodni galeriji“, zastopnika dr. Marušiča pa ne! Sedanji ban in sedanji ljublj. župan pa seveda nista zahtevala kontrole v „Narodni galeriji“, kakor je pač samo ob sebi umevno.

Na občnem zboru slovenske „Narodne galerije“, ki je bil prvi po padcu prejšnjega režima, pa ni nihče omenil tega dejstva, ki bo ostalo zapisano v slovenski kulturni zgodovini. Nihče ni omenil zgoraj omenjenih zaslug dr. Marušiča in dr. Puca na zadnjem občnem zboru „Narod. galerije“. Potrebno bi to bilo zaradi današnjih dni, zaradi prihodnjih časov, zaradi slovenstva samega. Zakaj ni nihče izmed društvenih funkcionarjev javno obsodil vtikanje propadlega režima v enega izmed vrhovnih slovenskih kult. zavodov — ni udom „Narod. galerije“ ne javnosti znano. Na svobodnem obč. zboru „Nar. Galerije“ dne 25. I. t. l. sta bila izvoljena v odbor oba prejšnja dr. Marušičeva zastopnika, eden izmed teh tudi prof. Saša Šantelj, ki je v debati zaradi „Društva umetnikov dravske banovine (ne slovenskih!) v „Jutru“ dne 15. rožnika I. l. zapisal tole: „Izraz Slovenija ima neki historičen, nesodoben zvok — ker realne Slovenije danes nikjer ni itd. itd. V odbor je bil izvoljen tudi predsednik „Društva umetnikov“ dravske banovine prof. A. G. Kos.

Seveda je pa v odboru še drugih 8 odbornikov, ki imajo pretežno večino in med njimi so možje, ki imajo velike zasluge za slovensko „Narodno galerijo“, ki je in ostane eden izmed slovenskih vrhov in jo mora podpirati ves narod.

Dr. J. R — i.

OPAZOVALEC

Žalostna statistika

Te dni priobčujejo listi uradne statistične navedbe glede prebivalstva v Jugoslaviji. Največji prirast imajo južne banovine, najmanjša — Slovenija. Prirast v vrbski in vardarski banovini je na primer več ko še enkrat večji, ko pri nas. K temu pride še, da moramo zaradi neznosnih gospodarskih razmer pri nas oddajati dobršen del naravnega prirastka prebivalstva v južne banovine. Od začetka Jugoslavije do danes ni na ta način naraslo prebivalstvo v Sloveniji niti za 100.000, med tem ko v vsej državi za 3.300.000 ljudi, torej skoraj za trikratno celokupno prebivalstvo Slovenije. Vzrok pa ni morebiti v pomanjkljivi življenjski moči, temveč v naših obupnih gospodarskih in socialnih razmerah. Tisoče in tisoče ljudi bi si pri nas leto za leto hotelo ustanoviti družino, pa jim ni mogoče, ker se morajo po večini težko boriti za to, da žive, vsaj za silo, v pomanjkanju. Še misliti pa ne utegnejo, da bi prevzeli skrb še za bodoči rod. In tisoči in tisoči se zgubljajo po moralnih močvirjih na jugu in propadajo v njih. Zakaj? Stara pesem! Zagrabil nas je centralizem, zagrizel se je v naše telo in jemlje nam moč, leto za letom. Ni torej čuda, če je življenjska moč oslABLJENA.

Ali kakor je oslABLJENA ta naša življenjska moč, tako pri kraju le ni, da bi si ne mogli pomagati, ko smo videli in sprevideli, kje je sovražnik. Zagrabiti ga je treba za vrat in treščiti ob plot, da si nikoli več ne opomore.

In zdaj je tisti čas.

Pot do normalnih razmer

„Obzor“ razmišlja dne 23. t. m. o političnem položaju pri nas, zlasti z ozirom na nove politične zakone in rešitev hrvaškega vprašanja in končuje:

„Nimamo vzroka misliti, da bi bili radikalni, dr. Korošec in dr. Spaho miselno zapustili svoje stališče (namreč na črti opozicije pri petomajskih volitvah, Ur.), tembolj, ker vedno poudarjajo v javnosti, da so za ljudsko vladavino. Edini nasprotniki demokracije in normalizacije so Jevtičevci in Pohorci, pa ni verjetno, da bi mogli preprečiti to normalizacijo kot manjšina v skupščini in generalni brez vojske v ljudstvu.

Zato ni sedaj važno, da se teoretično razpravlja, ampak važnejše je vprašanje, kako pridemo do novih političnih zakonov, do novega volilnega reda in do nove skupščine, ki bo resnično ogledalo ljudskega nastoja. Važno je vedeti, kaj more izvenparlamentarna opozicija storiti, da pride do te obljubljene normalizacije. Ker je v teh vprašanjih res složna, bi se bilo treba razgovarjati o potrebni akciji, da se ta drugi namen doseže, ker je to pogoj za rešitev vseh naših vprašanj, pa tudi hrvaškega vprašanja. O teh vprašanjih ne more odločati ta skupščina, a ne morejo se niti voditi uspešna in stvarna pogajanja, dokler ni gotovo, kdo je prav za prav pooblaščen, da govori v tako velikih in usodnih vprašanjih.

Hrvaško vprašanje ni samo hrvaško, ampak tudi srbsko in slovensko.

Hrvaško vprašanje ni samo vprašanje širokih samouprav, torej upravno, niti ni samo kmečko, torej socialno, ampak je tudi politično, tudi kulturno, to je vprašanje vse države in vseh problemov, in zato je mogoče rešiti pravilno to vprašanje samo v popolni demokraciji in medsebojnem zaupanju in spoznanju, da je enaka korist vseh, da se omogoči ta rešitev s kar najhitrejšim povratkom v redne razmere, kar nam je še posebno potrebno zaradi našega važnega in kočljivega mednarodnega položaja.

Zakaj denarna stiska?

Od leta 1935 naprej je Narodna banka odpisala, to se pravi po domače zgubila pri dolžnikih nad 200 milijonov dinarjev. Vsa ta zguba je z malimi izjemami nastala v donavski, vardarski, in moravski banovini in v Belgradu.

V Sloveniji pa — seveda! — ni bilo treba „Narodni banki“ nič odpisovati, ker tu ni imela nobenih zgub. Saj je znano, da je odprt pri njej kredit za nas samo za najzaneslivejše med zanesljivimi. Pač pa je napravila Narodna banka v Sloveniji precejšnje dobičke, tako med 20 do 30 milijonov na leto.

V petih letih je torej znašal dobiček Narodne banke v Sloveniji vsekako precej nad 100 milijonov dinarjev. Z drugimi besedami: precej nad polovico odpisanega zneska je morala poravnati Slovenija z dobičkom, ki ga je napravila pri nas državna banka. To pa se spef pravi: poleg vseh drugih rednih dajatev je morala odšteti Slovenija Belgradu še to velikansko vsoto, vsoto, ki bi bila že sama dovolj velika, da bi nas ne bila zadela gospodarska stiska tako trdo, kakor nas je.

Kaj bi bili mi lahko naredili s temi 100 — 150 milijoni ki jih je nam odzrl jugoslovanski centralistični sestav — poleg milijard davkov! —, če bi smeli s svojim denarjem razpolagati sami. Bolnice, ceste, ureditev rek... Pa kaj bi naštevali! Saj so vse to zgolj iluzije, iluzija je, da smemo gospodariti s svojim po svoje, dokler se še morejo ščeperiti jugoslovenarji med nami.

Ne, dokler je tako, bo romal naš denar tja od koder ni vrnitve zanj. In oplajal bo tuje gospodarstvo. Kajti seveda se vsi ti odpisani milijoni ne vdirajo v tla. V lansk 35. številki smo poročali, da so posodile državne banke, med njimi v prvi vrsti Narodna banka, na neki zemljišči v okolici Belgrada znesek 22.070.320 dinarjev. Posojilo je to, ki bi ga v Sloveniji nihče ne dobil na neobremenjeno posestvo, vredno petkrat toliko. Toda uradno sta bili cenjeni te dve zemljišči samo 3.800.000 dinarjev, torej na okroglo šestino posojenega zneska.

Ali da spet govorimo brez ovinkov: okoli 19 milijonov dinarjev je vtaknila „porodica“ tega dolžnika v žep.

Zato pa se seveda lahko vozijo v Belgradu v razkošnih avtomobilih najnovejših modelov, da grmi celo belgrajski „Privredni pregled“ zoper to potratnost. In da zidajo, zidajo...

Pri nas pa umirajo bolniki, ker ni denarja za bolnice.

Trst — Gorica — Tagliamente!

Kadar so vsi napor zamen, da bi našli sredstva za rešitev slovenskega socialnega in tudi gospodarskega, a nič manj nacionalnega vprašanja, tedaj se človeku nehote obrnejo oči na tiste velikanske izgubljene možnosti zaposlitve naših ljudi, naših brezposelnih razumnikov, desetstisočev naših brezposelnih delavcev, na ozemlje, — ki smo ga žal izgubili. Pri rokah imam fašistično publikacijo, v kateri sem našel sledeče za naše vprašanje velevažne podatke in iz katerih se vidi, da smo Slovenci izgubili v zasedenem ozemlju: okoli 1000 učiteljskih mest, okoli 500 javno-upravnih služb, okoli 200 sodnijskih služb, preko 300 mudiarstev služb, več kot 2000 občinskih in ostalih samoupravnih mest, okoli 400 orožniških služb, nad 500 nižjih finančnih služb, nad 1000 železniško-uradniških služb, čez 5000 železniško-delavskih mest čez 200 javnih zdravniških služb, okoli 500 častniških služb nad 1000 javno-pristaniških služb i. t. d. skupaj tedaj samo v državnih in samoupravnih službah nad 11.000 mest!!! Tako je sedaj iztisnjenih samo iz državnih in samoupravnih služb to ogromno število Slovencev (ako vzamemo tiste redke izjeme, katere je fašizem pustil v zasedenem ozemlju radi njihove izdajalske krvi)! Lahko pa pogledamo statistiko v zasebnem gospodarstvu zasedenega ozemlja: v obrt, trgovino, industrijo, denarne zavode, morskotrgovino, zavarovalne družbe itd.) Tu pa bomo naravnost osupnili, tolika je izguba Slovencev na tem področju. Poglejmo samo: v različnih vejah privatnega gospodarstva je bilo lani v zasedenem ozemlju nad 20.000 italijanskih privatnih uradnikov, nad 10.000 tujerodnih trgovcev, obrtnikov in gostilničarjev in nazadnje nad 36.000 kvalificiranih delavcev (strugarjev, ključavničarjev, mehanikov, strojnikov, elektro-

technikov, zidarjev i. t. d.). Ako naposled vzamemo še razmerno nizko število (5000) nekvalificiranih delavcev Italijanov, potem se mora pri številu 11.000 + 10.000 + 36.000 vsak Slovenec in vsak domoljuben politik zamisliti!!! Drugih posrednih izgub samega ozemlja niti ne omenjamo.

Leti 1935 in 1936 bosta v zgodovini Slovencev in vseh Jugoslovancev tisti usodni letnici, po katerih se bo sodila politična modrost tistih mož, ki sedaj vladajo!

N — g

Berlin — Belgrad

(Dopis)

V teku zadnjega leta se je kolonija Nemcev iz Rajha v Belgradu znatno povečala. Imamo gospode, ki so ravnatelji še ne obstoječih bank, predsedniki še ne obstoječih organizacij, vsak s celim stožerom mladih gospodov, ki prav nič ne skrivajo, da so člani hitlerjanskih S. S. in S. A. Pred kratkim sem sedel pri enem teh gospodov radi neke trgovske zadeve. Nemški gospod je napeljal razgovor na politično polje in bil takoj pri nemško-jugoslovanskem prijateljstvu, predmetu, ki ga načenja vsak rajhovec, brž ko pride v stik z jugoslovanskim inteligentom. Kot odgovor na njegova izvajanja o skupnih koristih med Nemčijo in Jugoslavijo sem gospodu omenil zemljepisno karto „Grossdeutschland“ ki sem jo videl neštetokrat v Nemčiji in na kateri je Celje še v mejah Nemčije. Replika nemškega gospoda je bila preseñetljiva: „No — pa kaj, ali ste mar vi Slovenci tako zelo srečni v Jugoslaviji?“

Istega gospoda sem nekaj dni pozneje videl na fotografiji ob odprtju neke nemške razstave prav blizu našega ministra, ki je odprl to nemško prireditve.

Kar vem jaz, to gotovo ni nepoznano odločujočim v Belgradu. Ti nemški gospodje pa žive pred njihovimi očmi v časteh in udobnosti.

Spominjam se kraljevskega sprejema Göring-a v Belgradu, njegovega govora v skupščini, raznih člankov v belgrajskem „Vremenu“ in zdi se mi, da se zbirajo novi oblaki nad slovensko bodočnostjo.

A. D.

Zoper polizobraženstvo

Francoski konzulat je te dni pojasnjeval, da je „Institut Polytechnique de Paris“ popolnoma zasebna naprava, katere diplome ne morejo imeti nobene vrednosti in veljave.

To pojasnilo je gotovo koristno, če preudarimo, kolikokrat se pojavljajo razni inženjerji, doktorji itd, katerih dejanska izobrazba pa ostane po navadi skrivnostna zadeva.

Pri tem naj opozarjamo še na nekaj drugega.

Francozi so vljudni ljudje in tudi nimajo razloga, da bi kogarkoli odbijali, zlasti dokler jim to ne škoduje. Tako na primer prihaja k nam vse polno „inženjerjev“, „doktorjev“ in podobnih akademičnih dastojanstvenikov, ki so si pridobili to čast na kakšni francoski, zlasti južno-francoski visoki šoli. Njihova spričevala so po navadi popolnoma v redu in pravilna. Le če jih človek ogleduje pobliže, opazi značilen dostavek na njih, da namreč veljajo samo „pour les pays balkaniques“ — za balkanske dežele. Francozi namreč sicer dajejo taka spričevala, vendar pa preizkušenih študentov nimajo za polnovredne. Zato nočejo, da bi jim bilo samo mogoče ostati pri njih in da bi zniževali umsko, kulturno in kakovostno raven francoskih akademičnih poklicev. Prav tako ne marajo, da bi v kakšni drugi evropski deželi tak „akademik“ predstavljal s svojim manj vrednim znanjem francoske visoke šole v slabo luč. Zato izrečna omejitev na Balkan, za katerega pa je seveda marsikaj dobro.

Menda je tudi k nam prišlo z juga nekaj takih „doktorjev“ in „inženjerjev“. Ker pa imamo v Ljubljani polnovredno evropsko vseučilišče in strokovno vzgojenih akademikov prav dovolj, seveda nič ne rabimo „akademikov za balkanske dežele“. To pa tem bolj, ker ne spada Slovenija niti kulturno niti zemljepisno na Balkan, in so zategadelj, če vzamemo stvar, kakor je treba, tako spričevala že zgolj po svoji vsebini pri nas neveljavna.

Ljudstvo naj odloča in odloči

„Obzor“ zavrača belgrajski tednik „Javnost“, ki da je baje za sporazum s Hrvati, ki pa navzlic temu takole piše:

„Ali mi smo prepričani, da se prav v korist Hrvatov ne more rešiti hrvaško vprašanje na drugačni osnovi, kakor je narodna enotnost, na kateri edini more sloneti obstanek te države.“

„Obzor“ pravi, da je tako gledanje samo preprosto izmikanje pred jasno in nedvoumno izjavo, kako je treba rešiti hrvaško vprašanje. „Pohorci“, jevtičevci in njihovi somišljeniki govore prav tako, a znano je, kaj pri tem mislijo. Menda vedo Hrvatje bolj kakor „Javnost“ kaj je njihova korist. Pod geslom enkrat „na-

rodnege edinstva", drugič "unitarizma" in podobno izvajajo ti ljudje že 18 let svojo hegemonistično politiko, pravi h koncu "Obzor".

To je moška beseda. In natančno tako, ali prav za prav v marsikaterem pogledu še vse bolj velja ta beseda za Slovence. In še to bi pristavili: Zakaj tak strah jugoslovenov, da bi o vseh teh zadevah moglo že kedaj obravnati ne samo hrvaško, ampak tudi slovensko ljudstvo, obravnavati svobodno, odkrito, naravnost, ne da bi smel stati za njim kak edinstvenik z bičem in biričem.

Zoper Slovence na Koroškem

"Koroški Slovenec" piše:

"Nedavno se je vršil v Celovcu nekaj tečaj za raznarodovalno delo med Slovenci. Na njem je neki gospod takole začrtal rešitev manjšinskega vprašanja na Koroškem: Slovence je treba ovajati kot po Jugoslaviji podpihovane komuniste, na ta način jih bo mogoče uničiti. Iredenta sama ni nič, ker iz vseh petnajstih let ni znan ne Slovenec in ne Nemec niti en sam primer. Iredenta združena s komunizmom, to bo vlečko! — Drugi gospod na tem tečaju je bil previdnejši in je udeležencem-učiteljem nasvetoval: Če se nam ne posreči preprečiti rešitve slovenskega vprašanja, sezite po samopomoči!"

Tako priporočajo. Sicer pa, komaj če je tako priporočilo za koroške Nemce in nemškutarje še posebej potrebno. Kajti delajo natančno tako že ves čas. K večjemu je šteti te in take vzpodbude za opomin tistim sovražnikom slovenstva, ki so postali v avtoritarni Avstriji zaradi tolikih slovenskih obljub nekoliko negotovi. In tem pravijo: Le ne pomislekov, besede naše vlade o pravičnosti do Slovencev so pač le besede! Delajte tudi poslej, kakor ste delali doslej, samo še nekoliko ostreje!

MALI ZAPISKI

Prepovedan tisk.

Državno pravdnništvo v Zagrebu je prepovedalo razširjati:

1) knjižico "Razgovor između Stalina in Wellsa".

2) knjigo "Povijest Rusije", ki jo je spisal M. Pokrovskij.

Oba knjigi sta izšli v Zagrebu.

Diktature jih je sram.

Diktature še pri diktatorskih vladavinah nimajo prave veljave. Vedo pač, da pod njimi čuti sleherni njihovo pomanjkljivost. Zato zagotavljajo fašisti vseh barv in odtenkov, da so tudi oni "prav za prav" za demokracijo, za "zbojšano" seveda, za "resnično" celo, in kdo ve, kakšne prilastke ji bodo še vse vzdali. Najnovejšega je izumil nemški propagandni minister dr. Goebbels. Na nekem zborovanju v Kölnu je ugotoviti, da nemška narodno-socialistična država ni avtokracija, ampak "poplemenitena" demokracija.

Avtokracije imajo res povsod pri ljudstvu malo vere. In avtokratom gre trda. Morajo si torej izmišljovati vedno nove besede, da bi z njimi uspravili ljudsko pozornost in jo zvodili s pota, ki kaže k rešitvi.

Sicer pa, kaj hočemo, za biti in ne biti jim gre.

Davčna praksa pri nas.

19. januarja t. l. so zborovali v Ljubljani okoliški trgovci. Vsi govori so bili prav za prav en sam dokument propadanja naše trgovine. Vredno pa je še posebej zapisati, kar je povedal predsednik Zbornice Ivan Jelačin o davčni praksi, kakor piše "Trgovski list":

"Nekemu večjemu zavodu se je predpisalo dodatno 6 milijonov dinarjev davka in sicer na podlagi potvorbe datuma, kakor se je dokazalo s krtačnim odtisom pred državnim svetom."

Avstrijsko-nemška logika.

Nekaj koroških kmečkih fantov je prišlo k nam v kmetijske šole. To pa jim — kakopak! — Nemci in nemškutarji hudo zamerijo.

Kajti to je avstrijsko-nemška pravicoljubnost, ki je ostala menda v sedanji krščansko-stanovski državi prav v isti veljavi. Na slovenskem Koroškem ne smejo imeti slovenski Korošci za svoje otroke kmetijskih — pa tudi ne drugih — šol. Ven pa bi tudi ne smeli hoditi se šolat. Torej umetno vzdrževanje neizobrazbe in analfabetstva nad Slovenci. Po znanem fašističnem vzorcu.

Zniževanje plač — tu in tam.

Poročali smo že, da je ob znižanju plač državnih uslužbencev in upokojencev naročilo finančno ministrstvo tudi samoupravnim mestom, naj znižajo prav tako plače svojim uslužbenecem. Hrvaška mesta so pa to znižanje odklonila, češ da so prejemi že tako dovolj nizki. Ker pa je finančno ministrstvo vztrajalo, je te dni

zagrebški občinski zastop vnovič sklepal o znižanju. Zanimivo in važno je, da je plače v znižanju sicer nekoliko znižal, da pa jih je znižal kolikor mogoče pravično. Tako na primer prejemkov izpod 1500 dinarjev sploh ni hotel znižati, od tega zneska navzgor pa stopnjevale do največ 8%, tako da bi se torej višje plače razmeroma bolj znižale, kakor nižje. S prihrankom pa namerava nastaviti nekaj novih brezposelnih in prevzeti nekaj pomožnih in nedefinitivnih uradnikov v definitivne.

Slovenski pouk na Koroškem.

V "Koroškem Slovincu" beremo:

"Nedavno je profesor slovenščine takole razlagal študentom našo kulturno zgodovino: „Einspieler je Mohorjeva društva grindov“.

Zaposlenost raste — drugod.

V zadnjem letu je narasla zaposlenost v južnih pokrajinah prav znatno. V Dubrovniku na primer za 27,2%, v Nišu za 19,8%. V Sloveniji pa je narasla za celih 7/10%, torej za 39 krat manj, kakor v Dubrovniku in za 28 krat manj, kakor v Nišu.

V Sloveniji, ki največ plačuje, ki ima največ brezposelnih, ki pa ima na drugi strani tudi največ pogojev, da zaposli delavce gospodarsko in smotrno.

Vse je naraven posledek, da Slovenija ne dobi javnih del, pač pa južni kraji. Ker pa južni kraji s svojimi davki komaj lastno upravo vzdržujejo, je gotovo, da je ta dela morala plačati Slovenija.

Tako krvavi naš narod, naša zemlja pod preklestvom jugoslovenskega centralizma.

Zato pa tudi ne bomo odnehal od zahteve, da upravljamo svoj dohodek, plod svojega dela in trpljenja, svojega varčevanja in — pomanjkanja, sami in da plačujemo več v centralo, kakor plačujejo drugi.

POPRAVEK

"Nesreča zaradi Matterhorna".

V zadnjem odstavku podlistka v zadnji številki nam je pomotoma izostala ena vrsta. Odstavek se pravilno glasi:

"Dolžnost do vse javnosti je zategadelj, da se stvar pojasni. Temu se tudi „Jutro“ ne bo moglo izogniti, če noče da ga bo poslej vsakdo javno lahko zaznamoval kot oporo književne nepoštenosti."

Urednik in izdajatelj: Mavčič Adolf, Kranj

Janez Kocmur:

Malo popravka

Prispevek k slovenski politični zgodovini.
(Nadaljevanje.)

Dr. Soukúp pa je zapisal m. dr.: "Vse javno življenje postaja silno zamotano. Kar se razglasa za češke narodne «Vorstösse», ni po svojem bistvu ni nič drugega nego izravnanje narodnih in gospodarskih sil. Vse vprašanje leži v naravnem dejstvu, da logika revolucije, ki se ne dá ustaviti in zadrževati, sili **nemški narod**, da zapusti svoje prejšnje privilegirano mesto **državnega naroda** in svojo funkcijo zastopnika državnega jezika v drugem narodu (tu v češkem narodu), da se osredotoči na svojo narodno posest, in da si češki narod prizadeva, da postane gospodar v domači hiši, doseže svojo pravico do **uradov in šol** in zavaruje varstvo svojih **manjšin** v okviru državnega osnovnega zakona." Dalje: "Nočemo, da češki proletarijat v drugojezičnih šolah duševno opeša in da postane stavkokaz in ovira proletarskega osvobodilnega boja; nasprotno, želimo, da **vzdrži isti korak z nemškimi sodrugji**, kajti v **kulturni enakopravnosti** je tudi **najkrepkejše poročstvo za proletarsko sobojevanje**."

Tako Šmeral in Soukup in z njim večina češkega delavstva. Dermota je vedel, zakaj to objavlja. Smichovski zbor je stal na realnih tleh, v "otipljivem svetu", ki ga je lahko vsak videl razprostrtega pred seboj. V Ljubljani pa žalostno obopovanje!

Cankar je udaril naravnost — na svoj način. Nastop E. Kristana na zboru in njegove razprave v "Naših zapiskih" so mu vzbudile sluh, kakšna naloga je odmerjena konferenci. Da mu je bilo znano, kako bo nastopil na konferenci sami bi bil zaropotal še vse drugače. V oktoberskem zvezku — mesec pred konferenco — je napisal pod naslovom "Pisma Jeremijeve" dialog s podnaslovom "Bela krizantema", ki je vanj položil ves svoj gnev. Da meri na E. Kristana, leži na dlani. Cankar pripoveduje:

"Moj prijatelj Košenina je velik junak. Nezgode življenja so ga teple neprestano in od vseh strani, pa se ni zmenil; izmed tistih ljudi je, ki brez napuha in brez premišljevanja čuti, da so na svetu potrebni in zato živé — sam Bog vedi kakó! Za svojo korist ni vzdignil

pesti, zaradi svoje bridkosti ni potočil solze; ali čudno prečudno: komaj so narodu (še zdaj ne vem, kdo in kaj mu je tisti narod) storili krivico, veliko in majhno, je bil iznenadoma mehak in cmerav; gledal je strahove in sodni dan.

Včeraj se je tole pripetilo: govoril je v državnem zboru Malik, ali Wastan, ali celó rajni (!!! Duhovita zafrkacija — Op. pis.) Pommer — pač eden izmed tistih maloštevilnih poslancev, ki govoré z državnem zboru o slovenski kulturi. In govoril, je kakor je treba; da namreč slovenski narod nima kulture in da je tudi ne rabi in da navsezadnje, če se dobro preudari, slovenskega naroda sploh ni. To se je pripetilo opoldne, zvečer pa je planil v mojo izbo Peter Košenina.

"Ali si bral?"

— "Kaj?"

"Kaj? Ali je še kaj drugega na svetu, še druga misel v glavi? Cepni duša — mi nimamo kulture!"

— "O, da bi je toliko ne imeli!"

"Rekel je, da nimamo ne umetnosti, ne literature, ne znanosti, niti jezika..."

— "Da torej takorekoč lažemo da smo!"

"Nič drugače! ... Gospod, jaz sem Slovenec! ... Pardon gospod, mnogotere priče so razkazale, da Slovencev ni! ... Gospod, kaj sem torej ... Če pravite, da ste Slovenec, tedaj sploh — niste!"

— "Logika je logika!"

"Kaj logika — budalost je! Ko je rekel, da naroda ni, so se smejali; ko je rekel, da kulture ni, so kimali; o, in kimali so na tak lenoben način, kakor da hvalijo starodavno resnico ... Na srce mi je kanilo kakor solza. Zmerom več ljudi je na svetu, ki vedó, da je nekje med drugimi narodi tudi slovenski narod. Nekateri učenjaki nas že razlikujejo od Hrvatov in Slovakov; celo neki Francoz nas je že razodel. Polagoma, toda neprenehoma se širi spoznanje, da smo. Zadnjič sem govoril z imenitnim uradnikom iz naučnega ministrstva, pa me je vprašal, kdo sem. "Ein Slovene!" sem rekel. "Ein Slovene? Ein Slovene! Richtig ... weiss schon! ... Ali kaj nam vse to spoznanje koristi? Razodeli so nas, kakor so razodeli narod črnih pritlikavcev v severni Afriki. Ne, tudi tako nas niso razodeli! Med narod pritlikavcev so poslali učenjake in raziskovalce, da bi razbistrili vse od začetka do konca: od

kod da je tisti narod, kdo da je in kako da je z njegovo kulturo. Debelih knjig debelo število je razkazalo svetu, kako da živi tisti narod, kaj da je ustvaril in kje da stoji na poljani vseobče človeške kulture ... O, blagor bi nam bil, da nam je bila dodeljena domovina v črni Afriki!"

— "Nečeden nauk je ta nauk o ponižnosti! Če je kruna na moji glavi, je češčenje moja pravda! Kaj? Ta narod, ki je trikrat petsto let trpel in tlačnil; naš narod, ki si je pisal zgodovino s svojo krvjo in s svojimi solzami; ta narod si je kljub suženjstvu in ubožtvu, kljub gladi in žeji s čeznaravno močjo ustvaril svojo kulturo — in zdaj se prikaže capin ter mu zalúči v lice: Nimaš kulture! ... Ti se smeješ, jaz se ne smejem; smej se krivici, pljuj ji v obraz — krivica ostane!"

— "Podomače torej: narod poživini se, ker ti človečnosti živ krst ne verjame! Pravijo, da si berač — obleci beraško srajco! Pravijo, da si lačen — stradaj! Tvoja kultura je kakor žlahten cvet v gumbnici bahatega potepuha — vrzi jo in pohodi jo!"

— "Sam si rekel: Žlahtna cvetica v nežlahtni gumbnici! — Krizantema (chrysanthemum indicum L.) je najlepša cvetica na svetu, ampak če si jo vtakne v gumbnico berač, ostane berač navsezadnje vendarle berač. In le čudno je, da ga zaradi sumnjive krizanteme še niso zaprli —"

— "Strašna obsodba, kakršno je znal izreči le Ivan Cankar. Obsodba, ki je hkrati plameneč izraz ljubezni do slovenskega naroda in globokega spoštovanja do njegove kulture, ki si jo je ustvaril s tolikimi žrtvami. Cankar je E. Kristana visoko cenil radi njegove brezprimerne marljivosti in nesebičnega dela, njegovega zanikanja slovenske samobitnosti in maljenja slovenske kulture pa mu ni odpustil do smrti. E. Kristan je bil pač internacionalist v najožjem pomenu besede — gospodarski osvobodilni boj proletarijata mu je bil vse, ta mu je tako megil pogled, da ni videl, da je duhovnost tesno povezana z mnogimi, če ne z vsemi gospodarskimi vprašanji. Pozneje je bil Cankar še jasnejši, povedal je naravnost, da je šla Tivolska konferenca čez cilj.

Nadaljevanje prih.)